

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТЬ КАЛЬКУЛЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ

Селіванова Н.М., к.е.н., доц.,
Сніжко В.А.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

У сучасній економічній літературі калькулювання визначається як система економічних розрахунків собівартості одиниці окремих видів продукції (робіт, послуг). У процесі калькулювання порівнюються витрати на виробництво з кількістю випущеної продукції і визначається собівартість одиниці продукції.

Сучасні системи калькулювання надають управлінському персоналу організації інформацію, що дозволяє вирішувати як традиційні завдання (оцінка запасів готової продукції та напівфабрикатів власного виробництва), так і прогнозувати економічні наслідки таких ситуацій, як доцільність подальшого випуску продукції, встановлення оптимальної ціни на продукцію, оптимізація асортименту продукції, доцільність оновлення діючої технології та виробничого обладнання, оцінка якості роботи персоналу організації.

Основні визначення цього терміну наведено у табл. 1. та 2.

Таблиця 1

Визначення понять «калькулювання» та «калькуляція»

Автор	Визначення
1	2
Білуха М.Т.	Калькулювання собівартості продукції – найбільш складний об'єкт дослідження, оскільки при цьому необхідно визначити всю сукупність затрат на виробництво продукції, правильність їх розподілу між завершеними та незавершеними виробами, встановити відхилення за статтями калькуляції та елементами затрат, відображеній у нормативній(плановій) і фактичній калькуляції собівартості виробів.
Васюта-Беркут О. І.	Калькуляція (від лат. calculatio – підраховування) – обчислення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт та послуг, а також таблиця, зведення результатів такого обчислення. Калькуляція – це обчислення собівартості одиниці виготовленої продукції чи виконаних робіт за елементами праці.
Голов С.Ф.	Калькулювання – це процес визначення собівартості кожного об'єкта витрат. Собівартість об'єкта витрат визначається за допомогою системи виробничого обліку.
Грачева Р.Е.	Калькулювання – це обчислення в грошовому вираженні витрат на виробництво і реалізацію продукції, робіт і послуг за встановленими статтями витрат.
Садовська І. Б.	Калькуляція (лат. calculatio – обчислення) – бухгалтерська категорія, яка є способом групування витрат, визначення собівартості отриманих матеріальних цінностей, виготовленої продукції і виконаних робіт та визначається як: 1) обчислення в єдиному грошовому вимірнику результатів будь-якого господарського процесу; 2) обчислення собівартості одиниці продукції (робіт, послуг). Калькулювання собівартості продукції – це процес обчислення вартості об'єкта обліку, який здійснюється різними методами в залежності від виду, типу і характеру організації виробництва.

Продовження таблиці 1

1	2
Сук Л.К.	Калькулювання – це науково обґрунтована система обчислення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт, послуг, матеріальних цінностей та основних засобів за елементами витрат.
Ткаченко Н. М.	Калькуляція (від лат. calculatio – обчислення) – це визначення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт і послуг, а також заготівельної собівартості матеріальних цінностей та засобів виробництва за елементами витрат

Таблиця 2

Групи авторів, що досліджували поняття «калькулювання»

Група авторів	Визначення калькулювання
1	2
Мазуркевич Н.В., Бойко С.В., Романчук К.В., Аверчев І.В., Белобородова В.А., Чечета А.П., Слабінський В.Т., Вербов Г.Д., Воронова Є.Ю., Уліна Г.В., Маргуліс А.Ш., Кузмінський А.Н., Медведєв М.Ю., Меркушев А.І., Мізіковський І.Е., Палій В.Ф., Сумцов А.І., Бєлий І.Н., Папковская П.Я., Михалкевич А.П., Кузнєцов В., Михайленко О.	Обчислення (визначення, розрахунок витрат)
Проф. Бутинець Ф.Ф., Абашина А.М., Симонова М.Н., Безруких П.С., Вербов Д.Г., Кашаєв Н.А., Комісарова І.П., Белобородова В.А., Слабінський В.Т., Дєвашук Л.Г., Єрмалаєва В.І., Квач Я.П., Рудинська О.В., Литвин МБ., Пушкар . Марченко А., КМедведєв ЮМ., Меркушев ІА., Ніколаєва С.А., Палій В.Ф., Партін Г.О., Петрова В.І., Рябкін В.І., Сопко В.В., Бєлий Н.І., Папковская П.Я.	Обчислення (визначення) собівартості продукції (робіт, послуг)
Вахрушина М.А.	Складання калькуляції
Мазуркевич Н.В., Бойко С.В.	Обчислення в грошовому вимірнику результатів будь-якого господарського процесу
Литвин Б.М., Пушкар М.С., Наринський М.С.	Метод контролю

В економічній літературі досить часто ототожнюють калькулювання з калькуляцією, зокрема до них відносяться І.О Ламікін., З.В. Кір'янова, Г.І. Моїсеєнко, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, Б.А. Титов, П.С. Безруких, М.І. Вейсман, О.Ф. Галкін, М.В. Дембінський, І.І. Поклад [4]. Проте терміни «калькуляція» і «калькулювання» істотно відрізняються один від одного і вживати ці поняття у значенні синонімів не варто. Таку думку підтримують А.І. Сумцов, колектив авторів за ред. Б.І. Гаврилова, В.І. Петрова, В.І. Стоцький, Д.В. Писарєв, П.Г. Войтехов, Р.Я. Вейцман, І.А. Басманов, Наринський О.С. [1, 2]. Під калькулюванням С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, С.А. Котлярєв розуміють процес визначення собівартості певного об'єкту витрат, який включає форму подання результатів такого розрахунку за статтями витрат – калькуляцію [3].

Калькуляцію вживають у значенні бланку, паперового носія інформації. В той же час

деякі вчені – проф. П.П. Німчинов та проф. М.С. Пушкар визнають калькуляцію окремою наукою (галуззю знань) про методи та способи обчислення собівартості на основі даних бухгалтерського обліку, яка має свій об'єкт та метод. Бойко С.В., Герасимчук Н.В., Василенко М., Палюх М.С., Хомин П.Я. визначають завдання калькуляції як окремої науки [7, 8].

Калькулювання має важливе значення для визначення ціни і здійснення контролю в процесі виробництва, особливо в період, коли підприємства страждають від посиленого тиску затрат в умовах жорсткої конкуренції. Можливості політики встановлення потрібних цін на ринках збуту, як і політики цін, що пропонуються на ринках закупок, базуються на результатах калькуляційних розрахунків. На ряду з вище зазначеним з приводу цін калькулювання має також вагоме значення для проведення порівняльних розрахунків та оцінки виробничих результатів. Серед порівняльних розрахунків, які базуються на основі результатів калькулювання, особливо важливі наступні [6]:

- порівняння планових і фактичних затрат;
- внутрішні порівняння даних за різні періоди;
- порівняння з конкурентами;
- порівняння методів, що застосовуються.

В залежності від часу проведення калькулювання розрізняють:

- попередня калькуляція;
- проміжна;
- калькуляція фактичних затрат [9].

Калькулювання собівартості продукції є одним із найскладніших напрямів бухгалтерської діяльності. Це обумовлено такими факторами:

- різноманітність витрат та методів калькулювання, що потребує спеціальних знань;
- чисельність місць виникнення витрат;
- самотійність підприємства, щодо обліку витрат та застосування методів калькулювання собівартості [5, 11].

Калькулювання дозволяє вивчити собівартість отриманих в процесі виробництва конкретних продуктів. Процес калькулювання проводиться на підставі обліку виробничих витрат (виробничого обліку) [10, С.480].

Калькуляція в первинному значенні – комплекс витрат, калькулювання – процес їх обчислення. У діючій практиці калькулювання являє собою систему розрахунків, головна мета яких полягає у визначенні собівартості одиниці калькуляційної сукупності. В якості останньої можуть розглядатися окремі види готової продукції, її складові частини, різновиди придбаних матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг. Дані калькуляції використовують при оцінці виконання плану по собівартості, в розрахунках економічної ефективності інновацій, при визначенні величини витрат у незавершеному виробництві та витрат від браку, в ціноутворенні і контролі рентабельності виробництва і продажів.

Література

1. Белоусова, І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості [Текст] / І. Белоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №4. – С. 4-9;
2. Бондаренко, С. С. Управлінські інструменти зменшення витрат підприємства [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2010_11_2/Bondarenko.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;
3. Бурба, М. Г. Калькулювання собівартості продукції (послуг), її значення в сучасних умовах та необхідність пошуку шляхів її зниження [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_25/burba.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;

4. Бутинець, Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік [Текст] : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 480 с. – ISBN 966-8059-22-0;
5. Горшинський, В. М. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції та послуг на відчизняних підприємствах [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – 103 Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2009_30/03.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;
6. Колісник, Г. М. Економічна сутність витрат і управління ними підприємства [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_8/252_Kolisnyk_19_8.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;
7. Лень, В. С. Управлінський облік [Текст] : Навчальний посібник / В. С. Лень. – К. : Знання-Прес, 2006. – 317 с. – ISBN 966-311-028-7;
8. Мошковська, О. А. Історичний аспект виникнення та еволюції калькулювання собівартості продукції, робіт і послуг [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/epravo/2009_1/21.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;
9. Скрипник, М. І. Розвиток калькулювання та його значення в господарському процесі [Електронний ресурс] : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_2/21.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету;
10. Управленческий учёт: системы, методы, процедуры. – М.: Финансы и статистика 2003. – 382с.: ил. Каверина О.Д.
11. Чумаченько, М. Дискусійні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції [Текст] / Чумаченько М., Білоусова І. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №10. – С.3-8, 14-19.